

TE GAST

In deze rubriek reageert een deskundige gast op een vraag of stelling. Deze week luidt de vraag: moet in de publieke ruimte, in het bijzonder in de media, met alles kunnen gelachen worden? Of moeten ook cartoonisten en stand-upcomedians grenzen respecteren?

Twee vormen van vrijheid

Guido VANHEESWIJCK
Filosoof aan KU Leuven en
Universiteit Antwerpen

In discussies over de diversiteit van onze samenleving wordt terecht verwezen naar de onaantastbaarheid van de vrijheid van meningsuiting. De vrijheid van meningsuiting is een product van de Verlichting dat we moeten koesteren. Dat neemt echter niet weg dat vaak op een simplistische manier wordt omgesprongen met het concept van vrijheid van meningsuiting. Die manier doet geen recht aan de complexiteit ervan.

De Lets-Britse cultuurfilosoof Isaiah Berlin (1909-1997) maakte aan het eind van de jaren 1950 een onderscheid tussen twee vormen van vrijheid, negatieve en positieve vrijheid. Negatieve vrijheid verwijst naar een ruimte waarin iedereen kan denken en doen zonder inmenging van anderen. Positieve vrijheid heeft te maken met de wijze waarop je die vrije ruimte concreet invult.

Dat onderscheid is ook toepasbaar op de vrijheid van meningsuiting. Negatieve vrijheid van

meningsuiting houdt dan in dat iedereen mag zeggen wat hij wil, ongehinderd door anderen. Bijgevolg heeft niemand het recht een ander het spreken te beletten. Negatieve vrijheid kan je juridisch afdwingen en een inbreuk erop is strafbaar. Over de onaantastbaarheid van negatieve vrijheid moeten we dan ook niet discussiëren. We moeten ze blijven verdedigen.

Toch ontslaat die verdediging ons niet van de vraag wat we dan aan moeten met die vrijheid. Wat willen we ermee bereiken? Waarvoor laten we ons leiden, als we die vrijheid positief willen invullen? Willen we bruggen bouwen of opblazen?

Tegen de achtergrond van die vragen zijn er reeds beperkingen aan de negatieve vrijheid opgelegd. Zo zijn bijvoorbeeld racistische of negationistische uitspraken strafbaar.

Echter, in de regel is de invulling van positieve vrijheid – gelukkig – niet afdwingbaar. Ze is immers verbonden met bedoelingen, idealen, fijngevoeligheid en empathie of het gebrek eraan. Welnu, de discussie over de rol

van provocatie situeert zich binnen die discussie over de inhoudelijke invulling van positieve vrijheid.

Natuurlijk heeft iedereen het recht om te spotten, te jennen en te beschimpen. Zo zijn mensen juridisch vrij om Allah te bespotten, Erdogan een 'geitenneuker' of gelovigen 'idioten' te noemen. Daarmee haal je ongetwijfeld krantenkoppen. Bouw je daarmee echter ook bruggen tussen gemeenschappen, mocht dat tenminste de bedoeling zijn?

Het bezwaar tegen bruggenbouwers is voorspelbaar. Ze doen aan zelfcensuur, nestbevuiling of intellectuele capitulatie. Ze zijn wereldvreemde, relativistische postmodernisten, enzovoorts. En vooral, met hun verzoenende stemmen hollen ze – uit overdreven voorzichtigheid die aanleunt bij lafheid – de vrijheid van meningsuiting uit.

Is dat echter wel zo? Laten we het enge Vlaamse 'ons-kent-ons-perspectief' even verlaten en wat verder kijken dan onze neus lang is. De Israëliische auteurs Amos Oz en David Grossmann steken hun mening nooit onder stoe-

len of banken. Ze schrijven over de tegenstellingen tussen Palestijnen en Joden, over politieke, levensbeschouwelijke en menselijke spanningen, waarbij ze de heikele punten nooit uit de weg gaan. Hun kritiek kan ongemeen hard zijn en nooit heb je het

Waarvoor willen we onze vrijheid gebruiken? Om bruggen te bouwen of om ze op te blazen?

gevoel dat ze zelfcensuur toepassen. Ook zij provoceren door hun opinies. Zij geven immers uitdrukking aan voor velen onwelgevallige standpunten, maar doen dat steeds met argumenten en vanuit een houding van respect en empathie. Zij beargumenteren een eigen(zinnige) positie, maar zonder bruggen tussen mensen en gemeenschappen op te blazen en in het perspectief van een uiteindelijke oplossing.

Slechts door verschillende stemmen aan het woord te laten

via tegensprekelijke debatten, waarin argumenten (bijvoorbeeld tegen de huidige coalitie tussen Erdogan en de Europese Unie) belangrijker zijn dan modieuze oneliners en schimpseuten, kunnen we bruggenbouwers worden die geen zelfcensuur toepassen, maar mensen en gemeenschappen willen samenbrengen zonder de pijnpunten onder de mat te vegen.

Toen Amos Oz enkele jaren geleden in Antwerpen was, vertelde hij me dat hij wegens zijn standpunten vaak voor 'verrader' wordt uitgescholden. Hoezeer hij zich ook tracht in te leven in het lot van Palestijnen, hij zal nooit als een echte Palestijn worden beschouwd. En juist wegens die inlevingsstrategie om 'de fanaticus (van welke signatuur ook) te genezen', beschouwen vele Joden hem als een verrader.

Welnu, dit soort 'verraders' geeft voor mij een juiste invulling aan de positieve vrijheid van meningsuiting. En niemand maakt me wijs dat met die keuze de vrijheid van meningsuiting of de democratie in het gedrang komt.

© Reinhart Croon

LEZERSBRIEVEN

Reageren op artikelen in deze krant? U kan schrijven of mailen (met vermelding van uw naam en adres) naar: **KERK & leven**, Halewijnlaan 92, 2050 Antwerpen of lezersbrieven@kerknet.be

Amoris laetitia

KERK & leven, 27 APRIL 2016

Wat is haalbaar? Wij, kleine mensen, moeten niet te veeleisend zijn voor onszelf, anders verliezen wij onze levensvreugde. We moeten onszelf niet overvragen, dan zullen we niet ongelukkig zijn als we iets verkeerd doen.

Het komt erop aan dat wij God erkennen als werkelijk en dat we ons best doen. Het is een weldaad dat paus Franciscus de exhortatie *Amoris laetitia* publiceert, maar ontelbare christenen hebben altijd al geleefd in volle vertrouwen omdat ze hun intuïtie durfden te volgen.

Herman VANREUSEL, Heverlee

Sociaal geloven (1)

KERK & leven, 4 MEI 2016

Ik ga volledig akkoord met het *Standpunt*, samengevat in deze ene zin: „De sociale kant

van het geloof maakt wezenlijk deel uit van de kern van het christendom.”

Het verleden leerde ons echter al te vaak dat Rome woord en daad niet altijd laat samenvallen. Neem nu *Rerum novarum* ten tijde van priester Daens, toen bisschop Antoon Stillemans van Gent voorhield dat die encycliek niet van toepassing was op onze kerkprovincie.

Of neem kardinaal Cardijn, die door Rome werd gewantwoord en tot zijn tachtigste moest wachten op erkenning van zijn levenswerk. Had Rome hem tien jaar eerder de kardinaalshoed geschonken, de wereld had er vandaag anders uitgezien.

Denk ook aan de teloorgang van de bevrijdingstheologie in Latijns-Amerika onder Johannes-Paulus II.

Het is belangrijk dat christenen zichzelf en de daden van

hun Kerk blijven in vraag stellen, zodat woorden en daden niet worden gescheiden.

Wilfried GORRE, Zulte

Sociaal geloven (2)

KERK & leven, 4 MEI 2016

Is het niet net het verschil tussen mooie woorden en de praktijk dat ons als christenen ongelofwaardig maakt? Waarom werd pater Damiaan verkozen tot Grootste Belg door de meerderheid van de Belgen (ook niet gelovigen)? Juist, omdat naastliefde of diaconie geen ijdele woorden waren voor hem.

André DE SMEDT, via Facebook

Bart Peeters

KERK & leven, 4 MEI 2016

Inspirerend! Een man naar mijn hart.

Ann VANNEREM, via Facebook

Advertentie

Mijn Stannah Siena,
aangepast aan mijn behoeften

Documentatie en gratis
prijsop offerte op
0800 95 950

info@stannah.be

www.stannah.be

Naam + Voornaam .....
Adres .....
Postcode ..... Tel : .....
Stad ..... E-mail .....

Stannah sprl
Poverstraat 208, 1731 Relegem

Stannah